

частину корпусу творів Сковороди, а власне 94%, обіймають *прозові* тексти.

Статистика чимало важить і тоді, коли мова заходить про “світ ідей” Сковороди. Зокрема, вона красномовно засвідчує те, що чільне місце в Сковороди посідає “філософія (теологія) серця”. Принаймні слово *серце* філософ уживає 1146 разів, прикметник *сердечний* – 106 разів, отже загалом 1252 рази. *Серце* вживається Сковородою всього лише в 2 рази рідше, ніж слово *Бог*, на 18,7% більше, ніж *Господь*, і в 2,4 рази частіше, ніж *Ісус Христос*. Тим часом наука про “внутрішню людину” посідає в Сковороди куди скромніше місце. Поняття *внутренній человек* зринає в його текстах дуже рідко, а власне всього 5 разів, тобто у 250 разів рідше, ніж слово *серце* (*сердечний*).

У будь-якому разі, належне використання статистичних методик може бути ефективною формою переборення імпресіонізму в ділянці сквородинських студій: лінгвістичних, філософських, богословських, історико-літературних, педагогічних тощо.

Пінчук Т.С.

к. ф. н., професор

Луганськ

Г.С. СКОВОРОДА ЯК ВИРАЗНИК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ НА УКРАЇНІ В XVIII СТ.

В історії психології XVIII ст. Г.С.Сковороді належить одне з визначних місць. З його іменем пов’язані такі глибоко прогресивні для того часу ідеї, як підняття питання про природні здібності і нахили людини, необхідність їх вивчення, нові думки про те, яким повинне бути це вивчення за своїми методами і яку роль повинні відігравати у ньому факти об’єктивного спостереження, нарешті, змістовно розкриті, хоча й не сформульоване прямо, положення про єдність людської особистості.

Психологічні ідеї Г.С.Сковороди складають невід’ємну частину розробленої ним оригінальної системи філософських поглядів.

Природа людини служить для нього вихідним поняттям для вирішення морально-психологічних питань. Для досягнення особистого щастя та суспільного добробуту необхідно жити “в згоді з природою”. Він наполегливо радить не входити в “несродний стан”, тобто не займатися тим, що не відповідає природним нахилам людини: “...во сто

раз и веселее и удачнее лепить одни глиняные сковороды, нежели тисать без натуры” [3, 326].

Слід звернути увагу й на ті сторінки писань Сковорода, де мова йде про необхідність знати й вивчати природні здібності людей.

Кожна людина повинна “випробувати свою природу”, щоб дізнатися, до чого вона найбільш схильна. Тому глибоке проникнення людини у свою природу, як того вимагає Сковорода, можливе тільки через самопізнання. Йому належить незвичайна для того часу думка про всезагальний і одиничний, особливий і духовний вигляд людини. Самопізнання, вчить він, троїсте. Воно повинне розкривати як загальнолюдське в людині, тобто те, що відрізняє її від тварин, так і національні її риси та індивідуальні особливості.

Цікавими є висловлювання Сковорода про метод самопізнання. Ніяке пізнання не обійдеться без спостереження, досвіду: *“Опыт есть отец искусству, ведению и привычке. Отсюда родилися все науки, и книги, и хитрости”* [3, 25]. Самопізнання не зводиться у Сковорода до самоспостереження. Воно будується не тільки на суб’єктивних, але й на об’єктивних даних. Результатом самопізнання повинно бути не просто констатування фактів “зовнішньої” поведінки, але й розуміння того, що лежить за ним, іншими словами – розуміння прихованих, невисловлених мотивів діяльності. Сковорода пише: *“Они не видны, как будто их нет, но от сей искры весь пожар, мятеж и сокрушение; от сего зерна зависит целое жизни нашей дерево”* [3, 248].

У термін “думка” Сковорода вкладає широкий зміст: думка не тільки міркує, але й радить, дає визначення, мотивує. У ній фіксуються наші потреби, бажання, наміри – усе те, що утворює мотиваційну сферу людини. Думка є початок справи, думка визначає образ моральної поведінки людини. Ця теза червоною ниткою проходить крізь усі морально-психологічні побудови Сковорода. Але разом з тим він знає ціну й дискурсивному, дослідницькому мисленню.

Мислення накладає свій відбиток на почуття. Під впливом мислення почуття стають “розумними”, тобто усвідомлюються людиною. Хоча Сковорода і ставить почуття в залежність від розуму, він, однак, не трактує їх як нижчий вид розумних процесів. Навпаки, він визнає своєрідність почуттів і високо оцінює їх значення в житті людини. Ця оцінка почуттів найяскравіше виявляється у його вченні про “серце” людини: “серце” – це єдність думок, почуттів і прагнень людини.

Джерела психологічних знань Сковорода досить своєрідні. В основі його психології лежать не стільки книжні теоретичні знання, скі-

льки народна мудрість, багаті спостереження й життєвий досвід подорожуючого філософа.

Сковорода як психолог дуже оригінальний і цікавий, він широко оперує життєвими фактами і мислить як практичний знавець людської душі. До створення такої практичної психології він і прямував, висловлюючи впевненість у тому, що коли буде розв'язане питання самопізнання, ми самі з себе вив'ємо науку, яка буде нашою, своєю, природною.

Література:

1. Костюк Г.С. Психологічні погляди Г.С.Сковороди // Нариси з історії вітчизняної психології (XVII – XVIII ст.). – К., 1952. – С.160-187.
2. Пелех П.М. Психологія в Київській Академії в XVIII ст. // Нариси з історії вітчизняної психології (XVII – XVIII ст.). – К., 1952. – С.80-122.
3. Сковорода Г.С. Собрание сочинений. – СПб., 1912. – Т.1.

Н.В. Вандышева-Ребро

кандидат философских наук

Харьковский национальный технический университет «ХПИ»

«ИНФОРМАЦИОННАЯ РЕАЛЬНОСТЬ» Г.С. СКОВОРОДЫ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Автор считает необходимым акцентировать внимание на особенностях понимания универсальных понятий и образов и на их влиянии на философские предпочтения мыслителей.

Так произошло, что в конце марта 2006 года этот привычный нам мир оставил выдающийся и талантливый мыслитель, философ и писатель-фантаст Станислав Лем. Как выразился он устами одного из своих героев, ему жилось хорошо, потому что он много работал. Он признавал, что приходилось порой и страдать. И тогда он «работал ещё больше: это помогает!».

С. Лем приобщился к особому рода реальности и очень много сделал для того, чтобы дать жизнь новым пластам фантастики как реальности, которая в его рассказах, повестях и эссе порой потрясающая, порой вдохновляющая, порой обескураживающая, а то и пугающая.

Можно попытаться провести параллели между жизнями и творческими исканиями Г.С. Сковороды и Станислава Лема. Первым ре-